

Ruimingsprotocol voor de gemeentelijke begraafplaatsen van Bergen

2018

Inhoudsopgave

1. RUIMINGSPROTOCOL	4
1.1 RUIMINGSPROTOCOL	4
1.2 HUIDIGE SITUATIE	4
1.3 ACHTERGRONDEN RUIMINGSPROTOCOL	5
1.4 PROCES RUIMINGEN	6
1.4.1 GRAVEN MET BESTAANDE GRAFRECHTEN	6
1.4.2 GRAVEN MET VERLOPEN GRAFRECHTEN	6
1.4.3 VERZAMELWIJZE STOFFELIJKE RESTEN	7
1.4.4 URNENGRAVEN EN URNENNISSEN	7
2 TECHNISCHE VOORBEREIDING	8
2.1 ACTUELE ONDERGROND	8
2.2 GRONDWATERSTAND	8
2.3 FUNERAIR-HISTORISCH ONDERZOEK	9
2.4 HERINRICHTINGSPLAN	9
2.5 HERDENKINGSZUIL VOOR GERUIMDE GRAVEN	9
3 ADMINISTRATIEVE VOORBEREIDING	10
3.1 WETTELIJKE VOORSCHRIFTEN	10
3.2 JURIDISCHE STATUS VERORDENINGEN	10
3.3 ADMINISTRATIEVE PROCEDURES	11
3.3.1 RUIMINGSPROCEDURE ALGEMENE GRAVEN WAARBIJ DE WETTELIJKE VOORSCHRIFTEN TIJDIG WORDEN GEVOLGD	11
3.3.2 RUIMINGSPROCEDURE ALGEMENE GRAVEN WAARBIJ DE WETTELIJKE VOORSCHRIFTEN VOORHEEN NIET TIJDIG ZIJN GEVOLGD (INHAALSLAG)	12
3.3.3 RUIMINGSPROCEDURE PARTICULIERE GRAVEN WAARVAN HET GRAFRECHT NOG NIET VERLOPEN IS	12
3.3.4 RUIMINGSPROCEDURE PARTICULIERE GRAVEN WAARVAN HET GRAFRECHT AL VERLOPEN IS (INHAALSLAG)	13
3.3.5 RUIMINGSPROCEDURE GRAVEN VOOR ONBEPAALE TIJD	14
4 COMMUNICATIE	15
4.1 INTERNE COMMUNICATIE	15
4.2 EXTERNE COMMUNICATIE	15
4.3 COMMUNICATIE MET RECHTHEBBENDEN EN BELANGHEBBENDEN	15
BIJLAGE 1	
CRITERIA VOOR HET INVENTARISEREN VAN BIJZONDERE WAARDEN VAN GRAFMONUMENTEN OP BEGRAAFPLAATSEN	17

1. Ruimingsprotocol

1.1 Ruimingsprotocol

Het ruimen van bestaande graven en asvoorzieningen is een gevoelige aangelegenheid en dient met de grootst mogelijke zorg en zorgvuldigheid plaats te vinden. De uitwerking van een procesbeschrijving ruiming in de vorm van een protocol draagt daaraan bij. Aan de hand van een gedetailleerde procesbeschrijving worden alle fasen van de voorbereidingen en de daadwerkelijke uitvoering van de ruiming uitgewerkt. Het protocol draagt er daarnaast toe bij dat bij alle betrokken ambtelijke afdelingen en ook op politiek-bestuurlijk niveau het inzicht ontstaat dat een dergelijk proces met een grote mate van zorgvuldigheid wordt aangepakt. Bovendien geeft het betrokken medewerkers duidelijkheid over de voorlichting en communicatie richting burgers en nabestaanden.

In dit protocol is aan iedere procesfase een hoofdstuk gewijd. Aan bod komen de technische en administratieve voorbereidingen en de communicatie. Voorbeelden van standaardbrieven en formulieren zijn als bijlagen bijgevoegd.

1.2 Huidige situatie

De gemeente Bergen kent sinds enkele jaren een actief ruimingsbeleid voor graven waarvan de grafrechten verlopen. Dat betekent dat rechthebbenden tijdig, een jaar voor afloop van de termijn van het grafrecht, worden aangeschreven over het naderende einde van het grafrecht en dat zonder verlenging overgegaan wordt tot ruiming van het graf. Meestal vindt dat in twee fasen plaats, bovengronds ruimen kort na afloop van het grafrecht en ondergronds op het moment dat het betreffende graf opnieuw wordt uitgegeven. Voorheen bleven de meeste graven en hun grafbedekking na afloop van de termijn van het grafrecht voor langere tijd onaangeroerd liggen en werden de wettelijke aanschrijvingsprocedures niet tijdig gevolgd. Het gevolg was een gering aantal verlengingen van grafrechten omdat nabestaanden het belang van een verlenging niet zagen, aangezien de grafbedekkingen in stand bleven. Voor het merendeel van deze graven is alsnog met terugwerkende kracht de ruimingsprocedure toegepast. Graven waarvan onvoldoende administratieve gegevens bekend zijn worden vooralsnog niet geruimd. Oude begraafplaatsenadministraties, met inbegrip van administraties die overgenomen zijn van kerken en gemeentelijke administraties van kernen die voorheen zelfstandig waren, blijken niet altijd volledig en betrouwbaar te zijn. Zorgvuldigheid is geboden.

Verder is gebleken dat de begrippen ruimen en schudden niet altijd correct toegepast zijn en leiden tot juridische misverstanden.

- *Ruimingen*

Onder ruimen wordt verstaan het leegmaken van een graf na afloop van de periode van het grafrecht, waarbij de resten van een overledene opnieuw elders op de begraafplaats ter aarde worden besteld in een verzamelgraf of verzamelkelder of in een crematorium worden gecremeerd. Voor asbestemmingen betreft ruimen het leegmaken van een urnengraf of urnennis waarbij de as wordt verstrooid.

Ruimen kan conform de Handleiding Opgraven en Ruimen van de Landelijke Organisatie van Begraafplaatsen (LOB) alleen gebeuren als de grafrechten van het particuliere (urnen-) graf of de particuliere urnennis zijn vervallen en er dus geen sprake meer is van een rechthebbende. Bij algemene graven en algemene urnennissen vindt ruiming plaats na het verstrijken van de in de beheerverordening genoemde termijn.

- *Schudden*

Schudden is een vorm van ruimen waarbij de grafresten van alle begraaflagen uit een graf worden verzameld en in hetzelfde graf onder de onderste laag worden geborgen om opnieuw ruimte te maken voor het begraven van nieuwe overledenen. In het verleden was dit de meest voorkomende vorm van ruimen.

Conform oude beheerverordeningen is die mogelijkheid er nog steeds, bijvoorbeeld bij familiegraven, om zo ruimte te scheppen voor het begraven van meerdere familieleden in hetzelfde graf. In die oude beheerverordeningen werd het begrip schudden daarvoor gebruikt, maar in feiten betreft het een vorm van samenvoegen (tot onder de onderste laag). Schudden kan volgens de nieuwe begripsduiding niet plaatsvinden in opdracht van een rechthebbende. Een rechthebbende kan wel een verzoek indienen voor het samenvoegen van verschillende begraaflagen tot op de onderste begraafslag, voor zover er nog een lopend grafrecht is en de technische staat van het graf dit toelaat. Daar zijn wel kosten aan verbonden. Een voormalige rechthebbende kan een aanvraag indienen om direct na afloop van het grafrecht voor dezelfde grafplek een nieuwe termijn te reserveren nadat het graf is geschud. In dat geval kunnen stoffelijke resten van de vorige overledenen verdiept in hetzelfde graf aanwezig blijven, terwijl er ruimte komt voor twee nieuwe overledene. Daar zijn geen kosten aan verbonden, maar het nieuw grafrecht gaat onmiddellijk in.

Samenvattend: voor samenvoegen wordt een tarief in rekening gebracht bij de opdrachtgever, zijnde de rechthebbende van het graf. Ruimen en schudden gebeurt op kosten van de houder van de begraafplaats, nadat het grafrecht vervallen is.

1.3 Achtergronden ruimingsbeleid

Er zijn vier redenen voor een actief ruimingsbeleid voor graven met verlopen grafrechten en graven waarvan de rechten binnen een jaar aflopen en niet verlengd worden:

1. De beheerkosten. De gemeente is na afloop van de termijn van het grafrecht eigenaar en daarmee verantwoordelijk voor beheer van die grafruimte en aansprakelijk voor risico's. Voor het beheer worden kosten gemaakt zonder dat er inkomsten tegenover staan. Het verwijderen van de grafbedekking na afloop van de termijn van het grafrecht reduceert de onderhoudskosten van het algemeen onderhoud en de risicoaansprakelijkheid ten aanzien van het monument in het geval na afloop van de termijn het monument schade aan derde veroorzaakt;
2. Rechtsongelijkheid. Het is niet redelijk dat nabestaanden die aflopende grafrechten niet verlengen dezelfde mogelijkheid behouden tot grafbezoek als nabestaanden die wel over gaan tot verlenging en betaling van grafrechten. Niet verlengen rechtvaardigt dat het graf wordt opgeheven en verwijderd;
3. Begraafcapaciteit. Om ook in de nabije toekomst voldoende begraafcapaciteit te garanderen is het van belang dat graven waarvan de grafrechten verlopen zijn worden geruimd, zodat ze opnieuw kunnen worden uitgegeven;
4. Efficiënt en foutloos werken. De beheerders en administratief medewerkers zijn verantwoordelijk voor meerdere gemeenten. Afstemming van beleid en eenduidige en heldere procedures zijn van cruciaal belang voor zorgvuldig handelen en het voorkomen van misverstanden.

Door middel van het ruimen en herinrichten van graven met verlopen grafrechten ontstaat een natuurlijke begraafcyclus waarbij vrijkomende graven opnieuw worden uitgegeven. In het visiedocument gemeentelijke begraafplaatsen is dit al genoemd. Hiermee is ook voor de toekomst voldoende begraafcapaciteit gegarandeerd, wordt het keuzeaanbod voor nieuwe graven vergroot en blijven de kosten van het algemeen onderhoud beter beheersbaar.

1.4 Proces ruimingen

1.4.1 Graven met bestaande grafrechten

Met ingang van 1 januari 2018 vinden ruimingen plaats in twee werkgangen volgens de nieuw vastgestelde procedure, waarbij na afloop van de termijn van het grafrecht of gebruiksrecht binnen een maand de bovengrondse grafbedekking wordt verwijderd. De ondergrondse ruiming vindt plaats op het moment dat het graf opnieuw wordt uitgegeven. Bij deze werkwijze wordt het verlengen van grafrechten door nabestaanden gestimuleerd en een duidelijk signaal afgegeven dat zonder verlenging het graf wordt verwijderd. Dit levert de gemeente naar verwachting extra inkomsten op die nodig zijn voor het algemeen onderhoud en beheer van de begraafplaats. Ondergronds ruimen op het moment dat er een nieuw graf wordt uitgegeven is voor de gemeente interessant omdat dan twee werkprocessen gelijktijdig uitgevoerd kunnen worden, het opgraven en verzamelen van resten in combinatie met een nieuw graf graven en sluiten. Efficiënt en goedkoop werken is een vereiste omdat de ruimingskosten na afloop van de termijn van het grafrecht niet meer in rekening gebracht kunnen worden bij de (voormalige) rechthebbenden. In de nieuwe tarieven is in de begraafkosten en de bijzettingskosten een 'ruimingsbijdrage' meegenomen.

Algemene graven worden op rij uitgegeven en kunnen niet worden verlengd, waardoor ze gelijktijdig op volgorde vrij komen. In dit geval kan een aantal aaneengesloten graven collectief ondergronds geruimd worden, hetgeen voor algemene graven goedkoper is. Particuliere graven die vrij komen liggen veel meer versnipperd en dienen individueel geruimd te worden. Een vereiste is de aanwezigheid van een verzamelkelder en verzamelgraf op elke begraafplaats. Bij individuele ruiming die incidenteel plaats vinden worden de resten van de overledene eerst verzameld in een verzamelkelder (is eenvoudig te openen) en op het moment dat deze vol raakt worden de resten overgebracht naar een definitief verzamelgraf. Overige resten, zoals kistrestanten en kleding worden afgevoerd naar de vuilverbranding.

1.4.2 Graven met verlopen grafrechten

De huidige procedure is dat rechthebbenden van een graf waarvan het grafrecht afloopt een jaar voorafgaande aan het einde van de termijn worden aangeschreven en dat een verlenging wordt aangeboden. In het verleden gebeurde dat niet consequent. Voor de meeste algemene en particuliere graven waarvan de gebruiks- en grafrechten verlopen zijn heeft in de afgelopen jaren een inhaalslag plaatsgevonden en zijn die graven (bovengronds) alsnog geruimd. Voor een beperkt aantal graven is dit nog niet het geval, bijvoorbeeld door het gebrek aan accurate informatie over het grafrecht of de rechthebbende van het graf. Voor deze graven zal alsnog een inhaalslag plaatsvinden op het moment dat er duidelijkheid is over de rechten. Het is van belang om de rechthebbenden van particuliere graven alsnog een verlenging aan te bieden van het grafrecht en de belanghebbenden van algemene graven te wijzen op de mogelijkheid van een herbegraving in een particulier graf of een crematie in een crematorium.

Als coulancemaatregel worden de verlopen graftermijnen van particuliere graven niet verlengd met terugwerkende kracht vanaf het moment dat deze verliepen, maar vanaf de datum dat de rechthebbende het verlengingsformulier ondertekent. De coulanceregeling is geldig tot een jaar na aanschrijving. Het opsporen en doorzoeken van oude administratieve gegevens (grafregisters en kaartenbakken) en het opsporen en aanschrijven van nabestaanden vereist zorgvuldigheid en vraagt veel tijd.

1.4.3 Verzamelwijze stoffelijke resten

Resten die worden aangetroffen in het te ruimen graf worden zorgvuldig verzameld en gescheiden in menselijke en niet-menselijke resten (kistresten, kleding, prothesen, e.d.). Menselijke resten worden in een doos of zak overgebracht naar een verzamelkelder. Bij gefaseerd ruimen verdient een kleine verzamelkelder de voorkeur omdat dat de tijdelijke verzameling van stoffelijke resten vereenvoudigd. Op het moment dat de verzamelkelder vol is worden de stoffelijke resten alsnog begraven in een verzamelgraf. Niet menselijke resten worden verzameld in een afgesloten container en afgevoerd.

Overledenen die in het verleden begraven zijn in een plastic lijkhoes kunnen voor grote problemen zorgen omdat daarbij het verteringsproces niet op natuurlijke wijze heeft plaatsgevonden en heeft geleid tot adipocire, een verzeping van vetten in het overleden lichaam als gevolg van zuurstofgebrek, waarbij de uiterlijke structuur van het lichaam grotendeels intact blijft. Deze plastic lijkhoezen bevatten meestal een zeer onaangenaam en sterk ruikende vloeibare zeepachtige substantie en kunnen niet op de gebruikelijke wijze geruimd worden. Indien deze worden aangetroffen verdient het aanbeveling om deze graven vooralsnog ondergronds onaangeroerd te laten. Mocht er in de toekomst ruimtegebrek ontstaan, dan kunnen deze graven alsnog ondergronds geruimd worden, eventueel door een gespecialiseerd bedrijf. Indien directe ruiming toch noodzakelijk is dan dient begraving in een ander specifiek verzamelgraf plaats te vinden.

Alle verzamelkelders en verzamelgraven dienen in de administratie en op de plattegronden van de begraafplaatsen vermeld te worden.

1.4.4 Urnengraven en urnennissen

Rechthebbenden en belanghebbenden van asbestemmingen worden een jaar voor afloop van de termijn van het grafrecht aangeschreven. Indien het grafrecht of gebruiksrecht niet wordt verlengd kan de rechthebbende c.q. belanghebbende de asbus of urn afhalen voor afloop van de lopende termijn. Indien dat niet gebeurt gaat de beheerder van de begraafplaats conform wettelijke regelgeving (artikel 66 van de Wet op de lijkbezorging) over tot verstrooiing van de as op een verstrooiveld. De lege urn wordt afgevoerd naar de vuilverbranding.

2 Technische voorbereiding

2.1 Actuele ondergrond

Het is van groot belang dat grafruimingen foutloos en probleemloos verlopen. Meestal geven de bestaande genummerde graftekeningen alleen een beeld van de begraafplaats zoals deze ooit ontworpen en bedoeld is. De graven zijn schematisch binnen de begraafplaats ingetekend maar kunnen in werkelijkheid anders gelegen zijn. Dit kan aanleiding geven voor fouten in de uitvoer van de werkzaamheden wanneer deze schematische uiteenzetting gebruikt wordt als uitgangspunt voor ruimingsplannen. Voor de gemeente Bergen moet nog nader onderzocht worden in hoeverre de gebruikte kaarten voldoende actueel zijn.

Door de nummers van de gravenadministratie over te nemen in de landmeetkundige situatie ontstaat een digitale overzichtskaart met daarop de exacte locatie van de graven en met de juiste nummering die correspondeert met de nummering van de gravenadministratie.

Een eerste stap is om te controleren of de grafnummers van de begraafplaats-administratie daadwerkelijk overeenkomen met de actuele situatie op de begraafplaats. In de oudere begraafvakken is dit niet altijd het geval en verdient het aanbeveling om alle bovengrondse delen, opstanden, grafbedekkingen, groenstructuren, bestratingen en perceelgrenzen op een digitale tekening vast te leggen. Door middel van de vastlegging van de graflocaties op een digitale tekening kan per graf de (on)mogelijkheid van ruiming aangegeven worden.

Een actuele kaart met grafnummers dient door de begraafplaatsenadministratie te worden geaccordeerd. Nummering is noodzakelijk om de foutkans bij (toekomstige) grafruimingen en heruitgiften van graven te minimaliseren.

2.2 Grondwaterstand

Een volgende stap is het onderzoeken wat de gemiddelde grondwaterstanden zijn. De fluctuatie van het grondwater kan invloed hebben op de ontbindingsstaat van de stoffelijke resten. Meestal weet de beheerder uit ervaring welke delen van de begraafplaats grondwaterproblemen hebben. Indien dit niet het geval is of er twijfel bestaat kan door de plaatsing van peilbuizen onderzocht worden of er voorzorgsmaatregelen nodig zijn. Ook veranderend beleid ten aanzien van peilbeheer en (drink-)wateronttrekking kunnen in de loop der tijd de grondwaterstand op de begraafplaats beïnvloeden. Voortschrijdende metingen zijn wenselijk. Peilbuizen worden ingemeten ten opzichte van NAP zodat vergelijking van peilgegevens met omliggende peilbuizen mogelijk is. Tevens kan de waterstand beneden het maaiveld worden gemeten. Het peilen van de grondwaterstand duurt in de regel tenminste een jaar om gedurende alle seizoenen een nauwkeurige meting te krijgen.

Voor de heruitgifte van de graven leveren de grondwaterstanden informatie of drie-diep en dubbeldiep begraven conform de wet mogelijk is. De Wet op de lijkbezorging bepaalt immers dat een lijk steeds 30 cm boven het gemiddeld hoogste grondwaterstand moet worden begraven. Als gevolg van grondwaterproblemen op meerdere begraafplaatsen kan niet meer voldaan worden aan de wettelijke voorschriften (zie artikel 5 van het Besluit op de lijkbezorging). Vanaf 1 januari 2018 is daarom drie-diep begraven niet meer mogelijk. Dit betekent dat ondergrondse ruimingen kunnen volstaan met het ruimen van de bovenste twee lagen. De onderste derde laag kan onaangeroerd blijven.

2.3 Funerair-historisch onderzoek

Ter voorkoming van de vernietiging van cultuurhistorisch waardevolle grafmonumenten dient voorafgaand aan de ruiming door de beheerder controle plaats te vinden of de betreffende graven voldoen aan de criteria van 'mogelijk waardevolle grafmonumenten' of reeds vermeld zijn op de lijst van cultuurhistorisch waardevolle graven. Omdat een dergelijke lijst nog niet bestaat of nog niet is vastgesteld door het college zal eerst een procedure gestart dienen te worden om waardevolle grafmonumenten te inventariseren en deze door het college te laten vaststellen. Criteria voor een inventarisatie van waardevolle grafmonumenten zijn opgenomen in bijlage 1.

Tot het moment dat de lijst van cultuurhistorisch waardevolle graven wordt vastgesteld worden graven met een mogelijke waardevolle status niet geruimd. De beheerder stelt in samenspraak met de verantwoordelijke ambtenaar voor monumentenzorg een voorlopige lijst samen. Voor een zorgvuldige inventarisatie wordt een externe deskundige ingeschakeld. Vervolgens moeten selectiecriteria vastgesteld worden door een nog in het leven te roepen adviescommissie. Op basis daarvan kan een definitieve lijst met waardevolle grafmonumenten en/of begraafvakken worden voorgesteld. Deze dient door het college te worden vastgesteld. Waardevolle graven dienen als geheel in stand te blijven, waardevolle monumenten kunnen ook elders op de begraafplaats een bewaarplaats krijgen. De adviescommissie adviseert en het college beslist.

2.4 Herinrichtingsplan

Het bovengronds ruimen van graven creëert lege plekken die onderhoud vragen. Herinrichting van de lege plekken of gedeeltelijke herinrichting van de begraafplaats kan afhankelijk van de situatie overwogen worden. Van belang is dat tijdig een pakket van eisen wordt opgesteld waaraan een herinrichting zal moeten voldoen. Belangrijke criteria zijn efficiënt onderhoud, mechanisch delven mogelijk maken of houden en ruimtelijke beleving van de begraafplaats. Vooralsnog wordt gekozen voor het inzaaien van lege plekken met gras. Een aantal grafplekken kan worden opgeofferd voor een aangepaste infrastructuur (bijvoorbeeld extra paden waar het bereik van de overige graven lastig is). Grafplekken die komen te vervallen worden vanuit financiële overwegingen ondergronds niet geruimd, tenzij dit voor de herinrichting technisch noodzakelijk is.

2.5 Herdenkingszuil voor geruimde graven

Nabestaanden van graven die geruimd gaan worden krijgen de mogelijkheid om hun overledenen te blijven gedenken met behulp van een naamplaatje op een algemene herdenkingszuil in de nabijheid van de verzamelkelder of op een centrale plaats op de begraafplaats. Aan het plaatsen van een gedenkplaatje met de naam van de overledene zijn eenmalig kosten verbonden voor een periode van 10 jaar. Verlenging met een nieuwe periode van 10 jaar is mogelijk. Het tarief wordt jaarlijks vastgesteld in de Verordening op de lijkbezorgingsrechten.

3 Administratieve voorbereiding

3.1 Wettelijke voorschriften

De Wet op de lijkbezorging (Wlb) maakt onderscheid tussen algemene en particuliere graven die elk een eigen administratieve ruimingsprocedure hebben.

Voor algemene graven is artikel 27a van de Wlb van toepassing. Het betreffende artikel geeft de volgende procedure aan: *Ten minste zes maanden en ten hoogste twaalf maanden voor het verstrijken van de termijn van uitgifte van een algemeen graf doet de houder van de begraafplaats daarvan schriftelijk mededeling aan de belanghebbende bij dat graf wiens adres hem bekend is.*

Sinds de wetwijziging van 2010 zijn houders van begraafplaatsen niet meer verplicht om via publicaties mogelijke belanghebbenden te achterhalen. Belanghebbenden hebben de verantwoordelijkheid wijzigingen van NAW-gegevens zelf door te geven. Als bij afloop van de gebruikstermijn geen reactie is ontvangen kan de houder van de begraafplaats overgaan tot ruiming van het graf.

Voor particuliere graven is artikel 28 van de Wlb van toepassing:

lid 1: Een uitsluitend recht op een graf, welke vorm aan dit recht ook wordt gegeven, kan uitsluitend schriftelijk worden gevestigd. Het recht kan voor onbepaalde tijd of voor een bepaalde tijd van ten minste tien jaar worden verleend. Het voor bepaalde tijd verleende recht wordt op verzoek, mits gedaan binnen twee jaar voor het verstrijken van de termijn, telkens verlengd, met dien verstande dat de houder van de begraafplaats kan bepalen dat een periode van verlenging niet korter is dan vijf jaar en niet langer is dan twintig jaar. Het uitsluitend recht op een graf is geen registergoed.

lid 2: Binnen een jaar na de aanvang van de termijn waarin verlenging van het recht kan worden verzocht doet de houder van de begraafplaats aan de rechthebbende wiens adres hem bekend is, schriftelijk mededeling van het verstrijken van de termijn en van het bepaalde in het eerste lid.

lid 3: Indien niet binnen drie maanden na verzending van de mededeling, bedoeld in het tweede lid, om verlenging van het recht is verzocht, maakt de houder van de begraafplaats de mededeling bekend bij het graf en bij de ingang van de begraafplaats, tot het einde van de periode waarvoor het recht was gevestigd.

Rechthebbenden worden een jaar voor afloop van de termijn aangeschreven. Ze worden verzocht binnen zes weken te reageren. Een antwoordformulier en voorgefrankeerde antwoordenvolp zijn bijgevoegd. Indien niet binnen 6 weken gereageerd wordt volgt een herinnering middels een aangetekende brief waarbij verzocht wordt om alsnog binnen 2 weken het antwoordformulier retour te sturen.

3.2 Juridische status verordeningen

De eerste toetsing betreft de juridische status, de rechten en plichten van de houder van de begraafplaats en die van de rechthebbende van het te ruimen graf. Toetsingsdocumenten zijn de grafakte en de Beheerverordening met bijbehorende nadere regels of uitvoeringsbesluiten, die geldig waren op het moment van de uitgifte van het graf. Om een inzichtelijke situatie te scheppen van de verleende rechten dient toetsing plaats te vinden van alle ooit van kracht geweest zijnde verordeningen en aanvullingen op die verordeningen.

Uit het gemeentelijke archief dienen alle verordeningen opgevraagd te worden om aan de hand van deze informatie per begraafplaats een overzicht te kunnen schetsen van rechten en plichten per tijdvak.

In dit stadium wordt de juridische status van de graven per tijdvak tevens gecontroleerd op bijzonderheden. Het kan immers voorkomen dat in bepaalde tijdsperioden bepaalde rechten zijn verleend waarmee rekening dient te worden gehouden in het voortraject. Deze informatie zal gebruikt worden bij het bepalen van een adequate benadering van de rechthebbenden. Deze procedure betreft oude graven waarvan niet zeker is of deze geruimd kunnen worden.

3.3 Administratieve procedures

Een actuele grafadministratie is van essentieel belang voor een zorgvuldig ruimingsproces. Van belang is om deze (voor zover mogelijk) tijdig te actualiseren. Voor oude graven die nog niet in de geautomatiseerde administratie zijn opgenomen betekent dit het raadplegen van oude grafregisterboeken en kaarten. Vanuit praktische overwegingen is het wenselijk om de actualisering van de begraafplaatsenadministratie op te pakken op het moment dat er één gezamenlijk automatiseringsprogramma voor de BUCH-werkorganisatie operationeel is. Er kunnen zich vijf verschillende situaties voordoen die elk een eigen aanpak en procedure vereisen:

1. Ruiming van algemene graven waarbij de wettelijke voorschriften tijdig worden gevolgd;
2. Ruiming van algemene graven waarbij (voorheen) de wettelijke voorschriften niet tijdig zijn gevolgd;
3. Ruiming van particuliere graven waarbij de wettelijke voorschriften tijdig worden gevolgd;
4. Ruiming van particuliere graven waarbij (voorheen) de wettelijke voorschriften niet tijdig zijn gevolgd;
5. Graven die zijn uitgegeven voor onbepaalde tijd.

3.3.1 Ruimingsprocedure algemene graven waarbij de wettelijke voorschriften tijdig worden gevolgd

Van deze te ruimen algemene graven zijn de gebruikstermijnen nog niet verstreken. De wetwijziging van 2010 verplicht gemeenten om 6 tot 12 maanden voorafgaande het verstrijken van de termijn de belanghebbende daarvan schriftelijk melding te doen. De bij de administratie geregistreerde belanghebbende wordt 12 maanden voor afloop van de termijn aangeschreven.

- a. De belanghebbende wiens adres bekend is krijgt van de grafadministratie een persoonlijke brief waarin de voorgenomen ruiming wordt aangekondigd, met het verzoek om het bijgevoegde antwoordformulier binnen 6 weken retour te zenden (zie bijlage 2). Er wordt gewezen op de mogelijkheid van een opgraving en herbegraving elders of opgraving en crematie van de stoffelijke resten. Aan een opgraving zijn kosten verbonden. Tevens kan de belanghebbende aangeven de grafbedekking zelf te willen verwijderen of dit over te laten aan de houder van de begraafplaats. Aan verwijdering door de houder van de begraafplaats zijn geen kosten verbonden. Bij het uitblijven van een reactie binnen 6 weken volgt een aangetekende herinneringsbrief met het verzoek om binnen 2 weken alsnog te reageren.
- b. Indien belanghebbende niet meer traceerbaar is wordt bij het betreffende grafvak of het betreffende graf gedurende de resterende periode van het gebruiksrecht een bordje geplaatst met het verzoek zich te melden bij de beheerder of de begraafplaatsenadministratie. Tevens volgt een melding van de voorgenomen ruiming op het mededelingenbord bij de poort.
- c. Op het moment dat de gebruikstermijn af loopt kan onmiddellijk overgegaan worden tot verwijdering van het graf, te beginnen met de grafbedekking.

3.3.2 Ruimingsprocedure algemene graven waarbij de wettelijke voorschriften voorheen niet tijdig zijn gevolgd (inhaalslag)

Van deze te ruimen algemene graven zijn de gebruikstermijnen reeds verstreken. De wetswijziging van 2010 verplicht gemeenten om 6 tot 12 maanden voorafgaande het verstrijken van de termijn de belanghebbende daarvan schriftelijk melding te doen. Indien dat niet is gebeurd is het zorgvuldig om dat voor de ruiming alsnog te doen. Uit zorgvuldigheid worden alle in de administratie bekende voormalige belanghebbenden aangeschreven.

- a. Belanghebbenden die nog traceerbaar zijn via de begraafplaatsenadministratie krijgen een persoonlijke brief waarin de voorgenomen ruiming wordt aangekondigd, met het verzoek om het bijgevoegde antwoordformulier binnen 6 weken retour te zenden (zie bijlage 3). Belanghebbenden worden gewezen op de mogelijkheid van een opgraving en herbegraving elders of opgraving en crematie van de stoffelijke resten. Aan een opgraving zijn kosten verbonden. Tevens kan de belanghebbende aangeven de grafbedekking zelf te willen verwijderen of dit over te laten aan de houder van de begraafplaats. Aan verwijdering door de houder van de begraafplaats zijn geen kosten verbonden. Bij het uitblijven van een reactie binnen 6 weken volgt een aangetekende herinneringsbrief met het verzoek om binnen 2 weken alsnog te reageren.
- b. Bij de poort van de begraafplaats wordt gedurende 1 jaar op het mededelingenbord melding gemaakt van de voorgenomen ruiming en de mogelijkheid van een opgraving en herbegraving elders of opgraving en crematie van de stoffelijke resten.
- c. Indien belanghebbenden niet meer traceerbaar zijn worden bij het betreffende grafvak of de betreffende graven gedurende een jaar bordjes geplaatst met het verzoek zich te melden bij de beheerder of de begraafplaatsenadministratie.
- d. Bij een grootschalige inhaalslag wordt via lokale media en de gemeentepagina melding gemaakt van de voorgenomen ruimingen en de procedure, bij aanvang van de procedure en na 10 maanden een herinnering. Ook wordt op de website van de gemeente gedurende de periode van een jaar melding gemaakt van de voorgenomen ruiming en de procedure.
- e. Een jaar na aanvang van de procedure kan gestart worden met de ruiming.

3.3.3 Ruimingsprocedure particuliere graven waarvan het grafrecht nog niet verlopen is

De rechthebbende wordt in dit geval 12 maanden voor de afloop van de termijn geïnformeerd over het aflopende grafrecht en een verlenging wordt aangeboden.

- a. De rechthebbende krijgt 1 jaar voor afloop van de termijn waarop het grafrecht afloopt een persoonlijke brief met antwoordformulier waarin de afloop van het grafrecht wordt aangekondigd. Er wordt gewezen op de mogelijkheid van het verlengen van het grafrecht. Tevens op de mogelijkheid tot opgraving en crematie van de stoffelijke resten. Ook wordt de rechthebbende er op gewezen dat grafrechten overdraagbaar zijn aan een ander persoon, een nieuwe rechthebbende. Indien niet voor verlenging gekozen wordt, kan aangegeven worden of de rechthebbende de grafbedekking zelf wil laten verwijderen of dat de houder van de begraafplaats dat (op een geschikt tijdstip) doet. De rechthebbende wordt verzocht het formulier binnen 6 weken retour te sturen. Een concept brief en antwoordformulier zijn als bijlage 4 toegevoegd. Bij het uitblijven van een reactie binnen 6 weken volgt een aangetekende herinneringsbrief met het verzoek om binnen 2 weken alsnog te reageren.

- b. Indien 2 weken na de herinneringsbrief geen reactie is ontvangen wordt bij het betreffende graf gedurende de resterende periode (ongeveer 10 maanden) een bordje geplaatst met het verzoek aan de rechthebbende om zich te melden bij de beheerder of de begraafplaatsadministratie.
- c. Als alle stappen doorlopen zijn en bij afloop van de termijn van het grafrecht geen reactie binnen is kan onmiddellijk gestart worden met de verwijdering van de grafbedekking.

3.3.4 Ruimingsprocedure particuliere graven waarvan het grafrecht al verlopen is (inhaalslag)

Indien de houder van de begraafplaats de rechthebbende niet tijdig op de hoogte heeft gebracht van de afloop van de termijn van het grafrecht en geen verlenging heeft aangeboden dient uit zorgvuldigheid dat alsnog te geschieden. De voormalige rechthebbende wordt een coulanceregeling aangeboden waarbij alsnog een verlenging mogelijk is tegen de huidige geldende tarieven. De verlenging gaat in op de datum van het verzoek tot verlenging zoals vermeld op het antwoordformulier (en dus niet met terugwerkende kracht tot de datum van de afloop van het grafrecht).

Indien het een particulier graf betreft waarvan de wettelijke procedure wel zorgvuldig is gevolgd en de rechthebbende niet heeft gekozen voor een verlenging, maar waar daarna niet is overgegaan tot een (bovengrondse) ruiming van het betreffende graf verdient hernieuwde aandacht. Onderzocht moet worden of de rechthebbende toentertijd de juiste keus heeft gemaakt, wellicht vanuit de gedachte dat de grafbedekking toch blijft liggen. Deze voormalige rechthebbende wordt opnieuw aangeschreven en krijgt dezelfde coulanceregeling aangeboden. De ruimingsprocedure is gelijk.

- a. Voormalige rechthebbende die nog traceerbaar is via de gravenadministratie krijgt een persoonlijke brief waarin de voorgenomen ruiming wordt aangekondigd. Gewezen wordt op de mogelijkheid van het opnieuw uitgeven van het graf (nieuw grafrecht afsluiten) en op de mogelijkheid tot opgraving en crematie van de stoffelijke resten. Verlengen van het grafrecht is formeel niet meer mogelijk omdat het recht al vervallen is, maar wel worden de gangbare verlengingstermijnen aangeboden. Aan een opgraving zijn kosten verbonden. Tevens wordt de voormalige rechthebbende er op gewezen dat het grafrecht overdraagbaar is aan een ander persoon, een nieuwe rechthebbende. Indien niet voor verlenging gekozen wordt, kan aangegeven worden of de voormalige rechthebbende de grafbedekking zelf wil laten verwijderen of dat de houder van de begraafplaats dat (op een geschikt tijdstip) doet. Daar zijn geen kosten aan verbonden. De voormalige rechthebbende wordt verzocht om het antwoordformulier binnen 6 weken retour te sturen. De brief en het antwoordformulier zijn als bijlage 5 toegevoegd. Bij het uitblijven van een reactie binnen 6 weken volgt een aangetekende herinneringsbrief met het verzoek om binnen 2 weken alsnog te reageren.
- b. Bij de poort van de begraafplaats wordt gedurende een jaar op het mededelingenbord melding gemaakt van de voorgenomen ruiming en de mogelijkheid van een verlenging van het grafrecht of opgraving en crematie van de stoffelijke resten.
- c. Bij een grootschalige inhaalslag wordt via lokale media en op de gemeentepagina melding gemaakt van de voorgenomen ruiming en de procedure, bij aanvang van de procedure en na 10 maanden. Ook wordt op de website van de gemeente gedurende de periode van een jaar melding gemaakt van de voorgenomen ruiming en de procedure.

- d. Indien 2 weken na de herinneringsbrief nog geen reactie ontvangen is wordt bij het betreffende graf gedurende de resterende periode (ongeveer 10 maanden) een bordje geplaatst met het verzoek aan de voormalige rechthebbende om zich te melden bij de beheerder of de begraafplaatsenadministratie.
- e. Indien een jaar na aanvang van de procedure geen reactie binnen is kan gestart worden met de ruiming.

3.3.5 Ruimingsprocedure graven voor onbepaalde tijd

Graven die voor onbepaalde tijd zijn uitgegeven kunnen alleen geruimd worden indien niet tijdig voldaan wordt aan verplichtingen zoals vermeld in de Beheerverordening die geldig was op het moment van de uitgifte van het graf. Het kan betrekking hebben op het niet tijdig melden van een nieuwe rechthebbende wanneer de geregistreerde rechthebbende komt te overlijden, het niet nakomen van onderhoudsverplichtingen of het niet nakomen van financiële verplichtingen. Het college kan in die gevallen besluiten tot het vervallen verklaren van het grafrecht. Indien graven voor onbepaalde tijd zijn uitgegeven zonder verdere voorwaarden is ruiming niet aan de orde, ook al is de rechthebbende niet meer te traceren.

Een wetswijziging van de Wet op de lijkbezorging van 2010 biedt middels artikel 84a de mogelijkheid om bij verwaarlozing van het graf de grafrechten te laten vervallen, maar dat is een langdurige procedure. In de huidige beheerverordening staat in artikel 20, lid 3 beschreven wat onder in verval zijnde graven wordt verstaan.

Rechthebbenden van graven met grafrechten voor onbepaalde tijd kunnen verzocht worden vrijwillig afstand te doen van het grafrecht, bijvoorbeeld bij achterstallig onderhoud. De beheerder kan ze daar op aanspreken. In dat geval dient de rechthebbende een afstandsverklaring te ondertekenen.

Gezien de tijdrovende procedures is het raadzaam de ruiming van graven die zijn uitgegeven voor onbepaalde tijd te beperken tot die graven waar vrijwillig afstand van wordt gedaan. In bijlage 6 is een voorbeeld van een afstandsverklaring opgenomen.

Een lastige bijkomstigheid is de gebruikte terminologie van oude Beheerverordeningen. Deze verschillen per gemeente en wijken af van de nieuwe wettelijke begrippen. Met de wetswijziging van 2010 wordt alleen nog maar gesproken over particuliere en algemene graven. Voorheen werden vaak de begrippen eigen graf, familiegraf of koopgraf gebruikt voor een particulier graf en huurgraf voor een algemeen graf. Zelfs worden particuliere graven wel eens huurgraven genoemd als ze voor bepaalde tijd werden uitgegeven en koopgraven als deze voor onbepaalde tijd werden uitgegeven. Dit vraagt daarom de grootst mogelijke zorgvuldigheid bij het vaststellen van de nog geldende rechten en verplichtingen.

4 Communicatie

4.1 Interne communicatie

Communicatie is een wezenlijk onderdeel van het ruimingsproces. Het is voor alle betrokken medewerkers van belang kennis te hebben van het ruimingsprotocol:

1. Alle betrokken ambtelijke medewerkers die direct of indirect bij de ruimingen betrokken zijn (beheerders, administratiemedewerkers, begraafplaatsmedewerkers, beleidsmedewerkers, teammanagers en procesregisseur) dienen de procedures te kennen en daarnaar te handelen. Een bijscholing in de vorm van een thematische verdieping is wenselijk.
2. Ter afstemming van de administratieve en operationele processen is het van groot belang dat voorafgaand aan elke ruiming de beheerder en administratiemedewerker elkaar goed informeren.
3. Emotioneel gevoelige situaties rapporteren de begraafplaatsenadministratie en beheerder onmiddellijk aan hun teammanager. Deze besluit of bestuurlijke terugkoppeling noodzakelijk is en de te volgen strategie.
4. Halfjaarlijks vindt een evaluatie plaats en worden aandachtspunten in de communicatie vertaald in acties. De teammanagers nemen initiatief en zien toe op naleving.

4.2 Externe communicatie

De externe communicatie richt zich enerzijds specifiek op belanghebbenden en (voormalige) rechthebbenden die nog traceerbaar zijn in de administratie en anderzijds gemeente breed op het informeren van alle inwoners en belanghebbenden over het ruimingsprotocol. Gebruik kan worden gemaakt van de gemeentepagina in lokale (week-)bladen, een persbericht voor regionale dagbladen, de gemeentelijke website en informatie op de mededelingenborden bij de poorten van de begraafplaatsen. Het is belangrijk om de afdeling Communicatie hierbij te betrekken.

4.3 Communicatie met rechthebbenden en belanghebbenden

Uit de procedurele aanpak zoals beschreven in hoofdstuk 3.3 wordt duidelijk hoe rechthebbenden en belanghebbenden geïnformeerd worden. Bij een grootschalige inhaalslag betreft het contact een persoonlijke mededeling middels een brief en algemene informatie via mededelingenborden, bordjes bij de te ruimen graven of vakken en mededelingen via de gemeentepagina van lokale (week-) bladen. Voor vragen en aanvullende informatie kunnen zij terecht bij de begraafplaatsenadministratie.

Indien de administratie van het graf niet volledig is, worden (voormalige) rechthebbenden en belanghebbenden in de gelegenheid gesteld om ontbrekende informatie aan te vullen middels overlegging van de grafakte en/of betaalbewijzen. Indien de geregistreerde (voormalige) rechthebbende of belanghebbende niet meer traceerbaar is of reeds is overleden, kan een nieuwe rechthebbende zich alsnog melden om het grafrecht over te nemen. De wet geeft aan dat iedereen die zich meldt de nieuwe rechthebbende kan worden. Vanuit zorgvuldigheid wordt de aanvrager geadviseerd andere nabestaanden van het verzoek op de hoogte te brengen en er mee in te laten stemmen.

Indien mocht blijken dat van graven geen (voormalige) rechthebbenden bekend zijn worden bordjes, overeenkomstig het bepaalde in de gemeentelijke beheerverordening, op de betreffende graven geplaatst. Op het mededelingenbord van de begraafplaats zal een oproep verschijnen die mede refereert aan de bordjes. De nabestaanden en mogelijke rechthebbenden worden er zo op geattendeerd dat ze contact moeten opnemen met de begraafplaatsadministratie voor nadere informatie.

De bordjes blijven één jaar gehandhaafd. De reden hiervoor is dat binnen dit jaar op alle feestdagen, de verjaardag, de sterfdag en alle andere bijzondere dagen waarop het graf vaak bezocht wordt een bordje op het graf staat. Voor geregistreerde (voormalige) rechthebbenden die niet binnen 6 weken reageren geldt dezelfde procedure, met dien verstande dat de bordjes dan 10 maanden bij het graf blijven staan.

Aldus vastgesteld in de vergadering van het college van burgemeester en wethouders van Bergen op 20 maart 2018.

De secretaris,

De burgemeester,

De heer mr. M.N. Schroor

Mevrouw drs. H. Hafkamp,

Bijlage 1

Criteria voor het inventariseren van bijzondere waarden van grafmonumenten op begraafplaatsen

Voor iedere inventarisatie is het van belang om de identiteit van een begraafplaats vast te stellen. Vervolgens wordt bekeken of kan worden volstaan met de hieronder geformuleerde criteria of dat er nog specifieke kenmerken aan de lijst moeten worden toegevoegd.

Historische waarde:

1. Als herinnering aan een persoon die iets voor de dorpsgemeenschap heeft betekend.
2. Als herinnering aan een bepaalde plaatselijke gebeurtenis (b.v. de opening van de begraafplaats of een ramp).
3. Als er sprake is van een grafteken dat bijdraagt aan de identiteit van het dorp (in een kunstenaarsdorp is het van groter belang om een kunstenaar op te nemen dan in een dorp waar de historie veel meer om personen verwant aan de visserij draait).
4. Vanwege de grote ouderdom van de graftekens (de grens wordt nader bepaald)
5. Vanwege het verhaal van hoe men vroeger met grafstenen omging, bijvoorbeeld hergebruik (glazen plaatjes die over een andere tekst geplaatst zijn).
6. Als er een tijdsbeeld gegeven wordt door bijvoorbeeld bepaalde dichtregels.
7. Als de steenhouwer zijn signatuur heeft achtergelaten.
8. Als er sprake is van een uitgesproken kunsthistorische stijl
9. Als er sprake is van oorlogsslachtoffers.

Ambachtelijke waarden:

10. Bijzonder steenhouderswerk (ornamenten, bijzondere lettertypen, schrijfschrift, bossing langs de randen (d.w.z. ruw gehakt rondom of als basis), vrijnslag, bouchardeerwerk) etc.
11. Geëtste glasplaten.
12. Fotoplaatjes: oude foto's op een ovaalvormig plaatje afgedrukt.

Symboliek (de beeldtaal die ook ongeletterden begrepen):

13. Het aanwezig zijn op grafstenen van funeraire symboliek zoals: de treurboom met rups en vlinder, de palmtak als symbool van overwinning op de dood, kruisen als symbool voor de gekruisigde Christus, de gebroken zuil of de geknakte boom of roos als symbool van een jong afgebroken leven en vele andere. Zie hiervoor publicaties over funeraire symboliek.

Ensemblewaarde:

14. Als het grafteken belangrijk is voor het totaalbeeld van de historische begraafplaats, d.w.z. de grijze Belgische hardsteen, de kenmerkende vroeg 20^e eeuwse hoofdvormen met name door de acroteria ("oortjes" waar aan destijds bloemkransen werden gehangen), de gotische spitsboog of de klassieke tympaanvorm (driehoekvorm).

Natuurwaarden:

15. Korstmossen als zij in bijzondere grootte of opvallende mate op het grafteken voorkomen.